

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Охрименка Бориса Олександровича на тему „Стратегічні напрями модернізації аграрного виробництва”, подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка (протокол розширеного засідання кафедри економіки №6 від 12 листопада 2024 р.)

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з державними науково-технічними програмами, напрямами науково-дослідних робіт університету та кафедри, де здійснювалась підготовка здобувача. У 2021 році частка сільського господарства у ВВП України була найвищою серед усіх секторів економіки і становила понад 10 %, а частка аграрної та харчової продукції в загальному експорті України за цей же період склала майже 44 %. При цьому останній показник зріс до 57 % у 2022-му році і до 62 % за результатами п'яти місяців 2023 року (в грошовому вимірі). Це свідчить про значимість стійкого розвитку аграрного сектору як для всієї економіки України, так і для всіх сфер життєдіяльності суспільства.

В умовах посилення глобальних викликів, таких як зміна клімату, деградація ґрунтів та обмеженість природних ресурсів, сільськогосподарське виробництво потребує розробки концептуальних положень з окреслення напрямів формування постіндустріальної моделі інноваційної системи розвитку. Проблема особливо загострилася через воєнні дії в Україні, які спричинили значну шкоду інфраструктурі, втрату доступу до великих площ сільськогосподарських земель та зниження продуктивності галузі.

Необхідність відновлення аграрного виробництва, впровадження нових технологій, оцифрування та озеленення виробничих процесів стає пріоритетом для забезпечення його сталості. Крім того, глобальні інтеграційні процеси вимагають від сільськогосподарського виробництва відповідності міжнародним стандартам якості та сталості. Тому обґрунтування стратегічних напрямів модернізації аграрного виробництва є ключовою умовою його відновлення, сталості та економічної ефективності в умовах сучасних викликів, у тому числі спричинених війною.

Дисертація виконана у 2021-2024 рр. відповідно до плану науково-дослідних робіт Уманського національного університету садівництва за темою «Концептуальні засади та механізми сталого розвитку України» (номер державної реєстрації 0121U112522), у межах якої автором досліджено теоретичні та методичні основи модернізації аграрного виробництва, проаналізовано її рівень в Україні та обґрунтовано стратегічні напрями модернізації аграрного виробництва .

2. Мета і завдання дослідження полягали в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень та розробці практичних рекомендацій щодо модернізації аграрного виробництва . Для досягнення поставленої мети вирішено наступні завдання: розглянути сутність теорій модернізації та визначити їх роль у розвитку економіки України; визначити особливості

модернізації в галузі аграрного виробництва; узагальнити методичні та методологічні підходи до аналізу модернізації аграрного виробництва; оцінити сучасний стан та окреслити тенденції розвитку аграрного виробництва; дослідити роль матеріально-технічного забезпечення та людського капіталу для проведення модернізації аграрного виробництва; визначити вплив інвестицій на темпи модернізації аграрного виробництва; обґрунтувати напрями модернізації аграрного виробництва; розкрити значення точного землеробства для модернізації аграрного виробництва; розробити напрями державної підтримки модернізації аграрного виробництва.

3. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій. У дисертаційній роботі Охрименка Б.О. чітко визначені об'єкт та предмет дослідження, а також окреслена мета роботи. Автор поступово вирішував поставлені завдання, слідуючи структурованому та логічному плану дослідження, що дозволило досягти запланованої мети. Зміст дисертаційної роботи охоплює всі проблемні аспекти теми.

Достовірність та наукову цінність більшості наукових положень, висновків і пропозицій, що розроблені й відображені у дисертаційному дослідженні, можна охарактеризувати як цілком достатні, що підтверджується, зокрема, використанням відповідної інформаційної бази: законодавчих та нормативних актів, офіційних матеріалів Державної служби статистики України, аналізом наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, монографій, публікацій у періодичних виданнях.

Теоретична і методологічна основа проведеного дослідження базується на системному підході, методах наукового пізнання, фундаментальних положеннях економічної теорії, сучасних концепціях модернізації, а також у роботі використані методи економіко – математичного моделювання та метод кейс-стаді.

Новизна отриманих результатів дослідження підтверджена відповідною апробацією у фахових наукових виданнях. Результати роботи дисертант оприлюднив на великій кількості міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій з використанням достатньої географії.

Результати дисертаційної роботи мають вагомe значення для подальшого розвитку теорії та методики модернізації аграрного виробництва, що пропонують нові підходи до визначення, аналізу та впровадження запропонованих автором стратегічних напрямів досягнення його переоснащення, а також пропозиції із систематизації основних напрямів державної підтримки даного процесу, які сприяють стабільності та розвитку сільськогосподарського виробництва.

4. Наукова новизна одержаних результатів проведених досліджень визначається обґрунтуванням нових та удосконаленням існуючих теоретико-методологічних розробок і прикладних рекомендацій щодо модернізації аграрного виробництва.

Здобувачем удосконалено трактування поняття «модернізація аграрного виробництва»; наукові підходи до оцінки його модернізації; організаційно-економічну архітектуру точного землеробства в контексті оновлення даного

виду діяльності та структурно-логічну схему дослідження проблеми його переоснащення, а також пропозиції із систематизації основних напрямів державної підтримки модернізації аграрного виробництва.

Набули подальшого розвитку: понятійно-термінологічний апарат у частині розуміння поняття «точне землеробство», методичний підхід до оцінки рівня модернізації аграрного виробництва та стратегічні напрями переобладнання даного виду діяльності.

5. Повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до наукових публікацій, опублікованих зі співавторами. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено в 12 наукових працях, з яких 4 статті у фахових виданнях України та 8 матеріалів Міжнародних та Всеукраїнських наукових конференцій.

6. Список опублікованих праць за темою дисертації:

Статті, у наукових фахових виданнях України та у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз

1. Охрименко Б. Розвиток діджиталізації в країнах ЄС та Україні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2021. №17. Том 1. С. 40 - 48. (0,52 ум. друк. арк.). [фахове видання; Vernadsky National Library, Google Scholar, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, Directory of Research Journals Indexing, ResearchBib, DOAJ, Crossref, WorldCat]. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.17.40-48>.

2. Бурляй А. П., Охрименко Б. О. Точне землеробство як напрям модернізації аграрного виробництва. *Modern Economics*. №29. 2021, С. 29 - 34. (0,48 ум. друк. арк.). (*Особистий внесок автора: визначено точного землеробства як напряму модернізації аграрного виробництва – 0,33 ум. друк. арк.*) [фахове видання; DOAJ, CiteFactor, JIF, SIS, НБУВ, Google Scholar]. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-05).

3. Охрименко Б.О. Генеза теорій модернізації та їх роль у розвитку економіки України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. Умань. 2022. Вип.100. Ч.2: Економічні науки. С.275 – 283. (0,54 ум.друк.арк.) [фахове видання; Index Copernicus, Google Scholar, Ulrich's Periodicals Directory, Crossref]. DOI: [10.31395/2415-8240-2022-100-2-275-283](https://doi.org/10.31395/2415-8240-2022-100-2-275-283).

4. Охрименко Б. Роль людського капіталу у модернізації аграрної сфери економіки України. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 8. С. 28 - 34. (0,40 ум. друк. арк.). [фахове видання; Vernadsky National Library, Google Scholar, Index Copernicus, Crossref]. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2023-8-5>

Публікації за матеріалами наукових конференцій

5. Бурляй О.Л., Охрименко Б.О. Роль людського капіталу в контексті інноваційного розвитку. *Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин: матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції*. (24 травня 2021 р.). Умань : Видавець «Сочінський М.М.», 2021. С. 129-132.

6. Охрименко Б.О. Діджиталізація як напрям розвитку економіки. *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти:*

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. (23-24 червня 2021 р., Миколаїв. Миколаїв: МНАУ, 2021. С.180-182.

7. Охрименко Б.О., Ковтонюк І.В. Основні аспекти розвитку INDUSTRY 4.0. *Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. (4-5 червня 2021р). Уманський НУС. Умань. С.79-80.

8. Охрименко Б. О. Суть поняття «модернізація» аграрної сфери економіки. *Теоретичні та практичні засади забезпечення сталого агровиробництва та соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах інноваційної економіки*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (20 травня 2021 р.). Харків : ХНАУ, 2021. С.35-37.

9. Охрименко Б. Етапи розвитку точного землеробства. *Економіка, освіта, технології в контексті глобальних викликів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. (23-24 вересня 2021 року). Черкаси: ЧДБК, 2021. С. 47 - 48.

10. Бурляй А.П., Охрименко Б.О. Фактори модернізації сільськогосподарського виробництва. *Актуальні питання сучасної економіки* : матеріали XIII Всеукраїнської наукової конференції за міжнародною участю. (21 грудня 2021 р.). Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2021. С. 11-12.

11. Охрименко Б.О. SMART-технології як напрям модернізації сільського господарства України. *Управління економічними процесами на макро- і макрорівні: проблеми та перспективи вирішення*: матеріали V Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. молод. учених. (25-26 травня 2022 р.), м. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. С. 153-154.

12. Охрименко Б.О., Бурляй О.Л. Основні інститути забезпечення модернізації аграрного виробництва в Україні. *Адаптація до глобальних змін та викликів: нові форми економіки, ресурсоефективні технології, захист довкілля*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів і молодих вчених, м. Івано-Франківськ. (18 травня 2023 р.). Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, 2023. С. 101 – 103.

7. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації полягає у розробці методико-прикладного забезпечення процесу модернізації аграрного виробництва. Запропоновані в дисертації науково-методичні підходи та рекомендації доведені до конкретних пропозицій, що мають наукове та прикладне значення.

Розробки щодо стратегічних напрямів модернізації аграрного виробництва рекомендовані спеціалістами відділу агропромислового розвитку, екології та взаємодії з органами місцевого самоврядування Уманської районної державної адміністрації Черкаської області суб'єктам господарювання аграрного сектора економіки Уманського району шляхом впровадження елементів діджиталізації виробничих процесів та застосування системи точного землеробства (довідка № 503/01-01-09 від 22.04.2024 р.).

Пропозиції та рекомендації Охрименка Б.О. щодо напрямів модернізації аграрного сектора економіки будуть використані при розробці «Програми економічного і соціального розвитку Джулинської територіальної громади на

2025 - 2030 роки» (довідка № 775 від 26.06.2024 р.).

Основні результати дослідження впроваджено також в навчальний процес Уманського національного університету садівництва (довідка про впровадження № 1695а/01-10 від 06.11.2024).

8. Характеристика структури дисертації, її мови та стилю викладення.

Дисертаційна робота характеризується цілісністю та логічною послідовністю висвітлення матеріалу, складається з трьох розділів, які знаходяться у логічному взаємозв'язку та у комплексі розкривають досліджувану проблему. Мова та стиль дисертації відповідає критеріям науковості та характеризується смисловою точністю, логічністю, дотриманням стилістичних норм і зв'язків у реченні, простотою викладу.

Дисертаційну роботу Охрименка Бориса Олександровича на тему «Стратегічні напрями модернізації аграрного виробництва», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка оформлено відповідно до вимог ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання». Робота відповідає вимогам п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими Наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами).

За формою, змістом, глибиною розроблення та обґрунтування висновків дисертація є кваліфікованою науковою працею, виконаною на високому теоретичному та методичному рівні, що містить нові науково обґрунтовані результати щодо обґрунтування необхідності застосування та впровадження модернізації аграрного виробництва.

Дисертаційна робота Охрименка Б.О. на основі обговорення та висновків визнана закінченою самостійною науково-дослідною роботою, що відповідає вимогам до дисертаційних робіт у галузі економіки.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації. Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу Охрименка Б.О., необхідно також вказати на дискусійні положення та зауваження, що потребують додаткової аргументації, та зауваження технічного характеру:

1. У другому розділі доцільно було б провести аналіз, орієнтуючись на поділ аграрних виробників за їхніми масштабами та організаційними особливостями.

2. У третьому розділі доцільно було б посилити практичну значущість роботи за рахунок обґрунтування економічних механізмів залучення фінансування в модернізацію аграрного сектору.

3. У другому розділі наведено опитування співробітників аграрних

підприємств Київської, Черкаської та Вінницької областей. В контексті дослідження стратегічних напрямів модернізації важливо мати огляд широких тенденцій на рівні всієї країни або регіонів, щоб зробити висновки більш репрезентативними для всієї країни.

4. Напрямок 4 і напрям 5 модернізації аграрного виробництва мають спільну основу, тому доцільним видається об'єднання цих напрямів у єдиний стратегічний напрям модернізації.

5. Зазначений у роботі Напрямок 7 «Модернізація аграрного виробництва в напрямку екологічної сталості та з урахуванням впливу кліматичних змін» є важливим стратегічним компонентом, тому адаптація найкращих екологічних світових практик, що мають приклад усунення наслідків війни, дозволить модернізувати аграрне виробництво.

6. Практичну цінність та дієвість запропонованих заходів по модернізації значно підвищила б розробка комплексної системи моніторингу їхньої ефективності.

7. Вибір різних часових періодів для аналізу окремих аспектів дослідження може вплинути на достовірність та релевантність результатів.

8. З метою повної та комплексної оцінки вартості основних засобів доцільно було б аналізувати не лише зміну цього процесу, а й враховувати їх амортизацію.

9. Важливим і доцільним доповненням до дисертації могло б бути більш детальне вивчення причин повільних темпів модернізації аграрного сектору в Україні.

Разом з тим, висловлені зауваження не змінюють позитивної оцінки роботи та не знижують наукової та практичної значимості проведеного дослідження, а можуть бути використані автором у подальшій науково-практичній діяльності.

10. Загальний висновок. Дисертаційне дослідження, виконане Охрименком Борисом Олександровичем на тему «Стратегічні напрями модернізації аграрного виробництва» є самостійною кваліфікаційною науковою працею, у якій містяться вирішення актуального завдання стосовно теоретичного обґрунтування необхідності модернізації сільського господарства шляхом удосконалення понятійного апарату та розробки практичних рекомендацій щодо напрямів її реалізації.

Текст дисертації викладено доступною мовою, сучасним науковим стилем з критичним аналізом та висновками. Основні положення та висновки дисертації отримані автором самостійно. Не викликають сумніву результати дисертаційної роботи та положення наукової новизни, які абсолютно відповідають змісту проведеного дослідження.

Постановка завдань, визначення об'єкту, предмету та мети дослідження чіткі й зрозумілі та повною мірою відповідають встановленим вимогам. Поставлені завдання вирішені повністю, що підтверджується ґрунтовними практичними рекомендаціями стосовно вдосконалення напрямів модернізації

аграрного виробництва та підвищення рівня його ефективності. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані й аргументовані, містять наукову новизну й отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертаційного дослідження.

На підставі розгляду дисертації, наукових публікацій, у яких висвітлено основні наукові результати дисертації, а також за результатами розширеного засідання кафедри економіки (протокол № 6 від 12 листопада 2024 р.) встановлено, що дисертаційна робота на тему «Стратегічні напрями модернізації аграрного виробництва» є завершеною науковою працею, у якій її автором отримано нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання.

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 051 Економіка та вимогам п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами) і може бути рекомендована до подання до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 051 Економіка.

Головуючий на розширеному засіданні
кафедри економіки Уманського національного
університету садівництва
доктор економічних наук, професор

Руслан МУДРАК

22.11.2024 р.

Підпис	<i>Руслана Мудрака</i>	
ЗАСВІДЧУЮ		
Завідуючий кафедрою економіки Уманського НУС		
<i>Мітків</i>	<i>Вікторія</i>	<i>Сергій</i>
<i>12/11</i>	<i>11</i>	<i>12024р</i>

